

FRANZ EMANUEL WEINERT
(Chủ biên)

**SỰ
PHÁT TRIỂN
NHÂN THỨC
VÀ HỌC TẬP
GIẢNG DẠY**

MAX-PLANCK-INSTITUT FÜR
PSYCHOLOGISCHE FORSCHUNG MÜNCHEN

* S K V 0 4 2 0 8 0 *

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC

FRANZ EMANUEL WEINERT (Chủ biên)
VIỆT ANH - NGUYỄN HOÀI BẢO (dịch)

**SỰ PHÁT TRIỂN
NHẬN THỨC HỌC TẬP
VÀ GIẢNG DẠY**

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC - 1998

Lời cảm ơn

Nhà xuất bản Giáo dục trân trọng cảm ơn Hiệp hội Khoa học Max Planck, Viện nghiên cứu Tâm lý học Max Planck, Munich về sự giúp đỡ và cộng tác trong việc xuất bản cuốn sách này ở Việt Nam.

Chúng tôi đặc biệt cảm ơn GS.TS. Franz Emanuel Weinert về sáng kiến và những sự góp ý của ông và các cán bộ khoa học của Trung tâm nghiên cứu sự phát triển nhận thức và phát sinh hành vi thuộc Viện nghiên cứu Tâm lý học Max Planck về những công trình tâm lý học có ý nghĩa quan trọng đối với lý luận và thực tiễn.

LỜI NÓI ĐẦU

Khi nghiên cứu sự phát triển nhận thức của trẻ em đang lớn lên trong các hoàn cảnh xã hội - văn hóa khác nhau và trong những hệ thống giáo dục quốc dân giống nhau hay khác nhau nào đó, người ta có thể nhận thấy có bốn quy luật phát sinh cá thể chung :

- Về phương diện nào đó, sự phát triển nhận thức của mọi người trong thời niên thiếu diễn ra theo phương thức tương tự như nhau (khía cạnh phổ quát).

- Về phương diện nào đó, ta có thể nhận thấy trong sự phát triển nhận thức của trẻ em có những khác biệt đáng kể, phụ thuộc vào các điều kiện xã hội - văn hóa của đời sống (khía cạnh xã hội - văn hóa).

- Về phương diện nào đó, có những sự giống và khác nhau mang tính đặc thù trong sự phát triển nhận thức của trẻ em từ một môi trường xã hội- văn hóa nhất định, phụ thuộc vào từng hệ thống nhà trường quốc dân và vào các năng lực học tập cá nhân (khía cạnh sai biệt).

- Về phương diện nào đó, mỗi đứa trẻ lại phát triển không giống đứa trẻ nào khác, nếu người ta nghĩ tới những sự thay đổi đặc ứng của các khả năng thành tích nhận thức (khía cạnh cá nhân).

Cuốn sách này bao gồm các công trình khoa học mô tả và thảo luận về lý luận những khía cạnh khác nhau của sự phát triển tinh thần. Nếu ở đây có đề cập tới các số liệu thì điều đó hoàn toàn chỉ liên quan tới những nghiên cứu đã được tiến hành ở nước Đức (trước hết tại vùng Munich) mà thôi. Như vậy, khả năng khái quát hóa kinh nghiệm và hiệu lực lý luận của các số liệu này phụ

thuộc ở chỗ có đưa ra được những nhận định chung về tâm lý học phát triển hay không (ví dụ về sự phát triển của trí nhớ trong thời niên thiếu) và / hoặc những điều kiện phát triển xã hội - văn hóa và các yếu tố xã hội hóa cụ thể ở nhà trường cũng như ở ngoài nhà trường có thể so sánh tới mức nào.

Nhưng, việc giải đáp câu hỏi về những sự giống và khác nhau trong sự phát triển nhận thức của trẻ em vẫn là một lĩnh vực của những sự tư biện đang gây nhiều tranh cãi cho tới khi có được những hiểu biết khoa học được khẳng định bởi các công trình nghiên cứu kinh nghiệm tinh tế liên văn hóa và trong mỗi nền văn hóa. Hiện nay, tình trạng đó không còn nữa.

Vì vậy, từ quan điểm khoa học, điều rất đáng hoan nghênh không chỉ là ở chỗ cuốn sách này với những kết quả nghiên cứu về tâm lý học phát triển và tâm lý học sư phạm được ra mắt bằng tiếng Việt mà đồng thời, có hai công trình nghiên cứu bổ dọc được nhắc đến trong nhiều chương của tác phẩm này đang được lặp lại ở Việt Nam theo một phương thức hơi rút gọn hơn và thích nghi với những điều kiện địa phương. Đó là công trình nghiên cứu trường diễn về sự phát sinh của các năng lực cá nhân (LOGIK : *Longitudinalstudie. Zur Genese individueller Kompetenzen*) và nghiên cứu những sự đáp ứng của việc học tập có tổ chức ở nhà trường nhằm xã hội hóa các tài năng, hứng thú và năng lực (SCHOLASTIK : *Schulorganisierter Lernangebote zur Sozialisation von Talenten, Interessen und Kompetenzen*).

Với những công trình nghiên cứu so sánh Đức - Việt này, trong tương lai, chúng ta sẽ có nhiều khả năng hơn từ trước tới nay để mô tả và phân tích các quy luật phổ quát của sự phát triển nhận thức, đặc thù xã hội - văn hóa, sự tiếp thu năng lực phụ thuộc vào nhà trường và sự phát sinh của những khác biệt giữa các cá nhân. Chỉ tới lúc đó, chúng ta mới thấy được những cứ liệu khoa học nào của cuốn sách này có thể được sử dụng thực tế ở Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam và những kết quả nào cần được thích nghi một cách có phê phán vào các điều kiện xã hội - văn hóa.

Tất cả các chương mục của cuốn sách này do các cán bộ khoa học trước đây và hiện nay của Trung tâm nghiên cứu phát triển nhận thức và phát sinh hành vi trong Viện nghiên cứu Tâm lý học Max Planck soạn thảo và đã được công bố trên các tạp chí hoặc sách báo. Viện là bộ phận của Hiệp hội Max Planck, cơ sở nghiên cứu cơ bản quan trọng nhất ở ngoài các trường đại học tại nước Đức.

Hiệp hội Max Planck cũng đã tài trợ, tạo điều kiện để cuốn sách này ra mắt và thực hiện hai công trình nghiên cứu kinh nghiệm song song. Tôi rất cảm ơn về điều đó.

Nhưng, tôi đặc biệt cảm ơn các đồng nghiệp và các bạn Việt Nam, bằng sáng kiến, mối quan tâm và năng lực của mình, đã góp phần để cuốn sách này có thể ra mắt bằng tiếng Việt. Ở đây, phải đặc biệt nêu lên trước hết. Giáo sư Lê Đức Phúc. Trong thời gian lưu lại ở Viện nghiên cứu Tâm lý học Max Planck, với tư cách là nhà khoa học được mời, đã không chỉ có sáng kiến thực hiện cuốn sách này mà còn quan tâm thực hiện ý tưởng đó bằng cách tiến hành có kết quả những cuộc trao đổi bàn bạc đa dạng ở Việt Nam và tự lo công việc dịch thuật. Ông cũng tham gia các nghiên cứu kinh nghiệm so sánh do Giáo sư Andreas Helmke của trường Đại học Tổng hợp Koblenz - Landau ở Đức chủ trì, hiện đang được một số cán bộ nghiên cứu của Viện khoa học giáo dục (NIES) cũng như của Viện Phát triển giáo dục (NIED) thực hiện ở Việt Nam. Tôi hết sức cảm ơn tất cả các đồng nghiệp đó về nhiệt tình cá nhân và khoa học to lớn của họ.

Mong rằng cuốn sách này sẽ tìm được các độc giả quan tâm và góp ý ở Việt Nam. Tôi hy vọng sự hợp tác khoa học giữa hai nước sẽ góp phần tạo điều kiện cho chúng ta học tập lẫn nhau và cùng nhau về những gì chúng ta có thể làm trong giáo dục và đào tạo các trẻ em đang lớn lên để đem lại một sự phát triển tối ưu nhất cho thế hệ kế tiếp chúng ta.

Munich, Tháng bảy 1997
GS.TS. Franz E.Weinert

MỤC LỤC

Lời nói đầu	Trang
	7

PHẦN I

NHỮNG CƠ SỞ TÂM LÝ HỌC PHÁT TRIỂN CỦA VIỆC HỌC TẬP VÀ GIẢNG DẠY

Bài 1.	Một công trình nghiên cứu bổ học về sự phát triển những khác biệt về trí nhớ giữa các cá nhân và trong mỗi cá nhân ở lứa tuổi trẻ em. Monika Knopf	11
Bài 2.	Sự phát triển nhận thức ở lứa tuổi trẻ em : Những sự thay đổi phổ biến hay là sự tiếp thu năng lực cá nhân ? Franz Emanuel Weinert.	34
Bài 3.	Sự phát triển trí nhớ ở lứa tuổi trước khi đi học : "Sự thay đổi lý luận" trong sự hiểu biết của trẻ em về học tập và tái hiện ? Wolfgang Schneider và Beate Sodian	46
Bài 4.	Phát triển, học tập và giảng dạy. Franz Emanuel Weinert.	81
Bài 5.	Sự phát triển niềm vui học tập từ tuổi mẫu giáo đến lớp 5. Andreas Helmke.	93

PHẦN II

NHỮNG CƠ SỞ TÂM LÝ HỌC HỌC TẬP CỦA VIỆC DẠY HỌC

Bài 1.	Các lý thuyết về học tập và các mô hình giảng dạy. Franz Emanuel Weinert.	122
Bài 2.	Sự tán thành và phản đối "những lý thuyết học tập mới" là những cơ sở của việc nghiên cứu tâm lý học sư phạm. Franz Emanuel Weinert.	195

- Bài 3. Về vai trò của luyện tập đối với kết quả học tập. Các kết quả của công trình nghiên cứu Munich.
A. Helmke., F.W. Schrader và F.E. Weinert. 225
- Bài 4. Học cách học và hiểu việc học của mình.
Franz Emanuel Weinert. 245
- Bài 5. Chẳng em nào giống em nào cả. Về cách xử lý những sự khác biệt thành tích ở lứa tuổi tiểu học.
Elsbeth Stern. 283

PHẦN III

NHỮNG VẤN ĐỀ VÀ KẾT QUẢ CỦA TÂM LÝ HỌC DẠY HỌC

- Bài 1. Những yếu tố điều kiện của các khả năng học tập.
A. Helmke, F.E. Weinert. 299
- Bài 2. Kỹ năng giảng dạy thành thạo - một quan niệm nhằm thu hẹp khoảng cách giữa hai dạng mẫu lý luận.
Franz Emanuel Weinert, F.W. Schrader và A. Helmke. 463
- Bài 3. Mối quan hệ giữa các năng lực siêu nhận thức và những quá trình nhận thức tự động hóa khi tiếp thu ngôn ngữ thứ hai.
Franz Emanuel Weinert. 508
- Bài 4. Người giáo viên giỏi : Cá nhân, chức năng hay sự hư cấu ?
Franz Emanuel Weinert 531
- Bài 5. Nhà trường ảnh hưởng đến sự phát triển trí tuệ của học sinh ra sao và có thể ảnh hưởng tới mức nào ?
Franz Emanuel Weinert. 553

In 400^c, khổ 14,5 x 20,5^{cm}. Tại số 2 Phạm Ngũ Lão,
XN in 15, Số XB: 190/CXB - 04.

In xong và nộp lưu chiểu tháng 4 năm 1998.

24

 Sự phát triển nhận thức v

2 041400 001530

399 10/25/05 40,000 đ/cuốn